

A Nemzetközi Neveléstudományi Szemle – az UNESCO hamburgi Neveléstudományi Intézetének szerkesztésében megjelenő negyedéves folyóirat – az elmúlt két évtized alatt folyamatos profilváltáson ment keresztül. Kezdte mint pedagógiai folyóirat, amely a nevelés elméletének, módszereinek és történetének széles spektrumát fogta át. A nemzetközi szerkesztőbizottság jóvoltából ez a körkép csakugyan szélesebbre sikerült már a kezdet kezdetén is, mint egyéb, nemzeti folyóiratok esetében; de igazi arcélét a lap ekkor még nem nyerte el. A következő periódus – a hatvanas évek elején – az összehasonlító pedagógia programszerű ismertetése és terjesztése jegyében telt el; ekkortájt magáról az akkor nemzetközi rangra emelkedő tudományágról kaptunk számos elméleti tanulmányt is. A hatvanas évek második felében a folyóirat tematikája tovább változott: egyre hangsúlyosabban az oktatásügy tervezésének, reformjának, átalakításának, megváltoztatásának időszerű kérdéseire összpontosított, olyan kérdésekre elsősorban, amelyek nemcsak egy-egy ország szintjén, hanem főként országok összehasonlítása segítségével válaszolhatók meg. Most, a hetvenes évek derekán újabb változásnak lehetünk tanui. Az átnézett évfolyam jellegzetessége, hogy *időszerű oktatáspolitikai kérdéseket* igyekszik exponálni; olyanokat, amelyek – a szerkesztő bizottság meggyőződése szerint – egy-kettőnél mindig több országot, oktatási rendszert érint.

Az áttekintett évfolyam egyik csomópontja a *16–19 évesek oktatásának-művelésének és képzésének kérdésköre* (1975. 2. sz., szerkesztője Henri Janne, Brüsszel). Az első tanulmány – a szerkesztőé – e korosztály oktatási-nevelési szükségleteit exponálja (Educational needs of the 16–19 age group: A sociological perspective). Az anyag átdolgozott és továbbfejlesztett változata egy előterjesztésnek, amelyet a szerző – korábban belga oktatásügyi miniszter – 1973-ban készített a strasbourgi Lucien Gémínard-ral az Európa Tanács illetékes fóruma számára. Az elemzés három társadalmi intézmény változó jellegét jellemzi: a családét, az iskoláét, valamint a kortárs csoportokét, különös tekintettel az ifjúkori szocializációra. Az elemzés alapján a szerző úgy látja, hogy a korosztály néhány alapvető szükséglete: a megbízható műveltségbeli kalauzolás iránti igény, a vizsgák hagyományos típusainak eltörlése, az individualizálás az oktatásban és a gyakorlati fölkészítés alaposságának sürgetése.

Részben megerősíti, részben kiegészíti és másokkal helyettesíti ezen igényeket Edmund J. King (London) egy nemzetközi empirikus vizsgákat adataira hivatkozva, amelyet 1970–73 között a londoni egyetemen bonyolított le. A vizsgálatba bevont országok (Anglia, Franciaország, NSZK, Olaszország és Svédország) növendékei valóban sokkal több személyes konzultációt és vezetést igényeltek tanulmányaik során a középiskolás években. Számosan vetették föl új – elsősorban a gyakorlatra irányuló – iskolai tárgyak kialakítását. A tanulmány azonban hangsúlyozottan rámutat a döntő eltérésekre is, amelyek a pedagógusok és a diákok között nyilvánultak meg, amikor a fejlesztés tényleges tennivalóiról kérdezték őket.

Az oxfordi A. D. C. Peterson a 16–19 évesek iskoláira jellemző *tanterveket és vizsgarendszert* tárgyalja néhány nyugat-európai ország helyzetét véve számba. A kritikai elemzés a középfokú oktatásba bekerülésnél, az oktatás folyamán, illetve a kilépéskor alkalmazott értékelés eljárásait, módszereit és anyagát hasonlítja össze. A tanulság: a számos lényeges eltérés ellenére a tendencia nagyon is hasonló: a fejlődés iránya az eddigieknél átfogóbb értékelési módszerek és eljárások kidolgozása.

A XXI. évfolyam egy másik súlypontja a *vendégmunkások gyermekeinek oktatása-nevelése*, és ami ebből az egyes nyugat-európai tőkésországok oktatási rendszerére vonatkozik. A folyóirat különszámát (1975. 3. sz.) Ingeborg *Willke* (Bochum, NSZK) szerkesztette. „A nyugat-európai államok iskolái az elmúlt 10–15 évben új problémával ismerkedtek meg: a vendégmunkások gyermekeivel. A probléma ugyanabban az időben vetődött föl, amikor az európai pedagógusok figyelmét az egyenlő esélyekről folyó amerikai disputák vonták magukra (Coleman-jelentés), valamint az olyan kompenzáló programok, mint a Head Start vagy a Sesam Street.” – foglalja össze a helyzetet bevezetőjében a szerkesztő.

A körképben Jonas *Widgren* svéd munkaügyi államtitkár a *vendégmunkások összetételét és az összetétel változásait* elemzi a hetvenes évek első felében. A fordulópont, hangsúlyozza a szerző, az 1974-es olajválság, és az ezzel együtt induló recesszió volt a tőkésországokban. A vendégmunkások Nyugat-Európa felé vándorlása akkor megtorpant, azóta stagnál – főként a befogadó országok munkaerő-politikája következtében. Így ezek az országok mintegy „lélegzethez jutottak”, ami szociálpolitikájukat illeti; rajtuk áll tehát, hogy ezt a lélegzétvételnyi szünetet melyik mennyire hathatósan használja ki.

C. Arnold *Anderson* chicagói szociológiai professzor a *kulturális pluralizmusról* értekezik, amely ténylegesen főnáll egy-egy befogadó országban, ha a vendégmunkások gyermekeit tekintetbe vesszük. Ez többé-kevésbé közkeletű fölismerés a befogadó országok oktatásügyi hatóságai körében, amelyet jól-rosszul, de ki-ki a maga módján kísér meg átültetni a gyakorlatba. De ha a vendégmunkások gyermekei közt főnáll, gyakran igen jelentős szubkulturális eltéréseket is tekintetbe akarnók venni, ez más csaknem megoldhatatlan föladatot jelentene; holott való igaz, hogy számos esetben az eltérések a vendégmunkások csoportján belül talán még nagyobbak, mint ha csak a befogadók és az érkezők kulturális különbségeit tekintjük általánosságban.

Frank *Laycock*, J. Milton *Yinger* és Kiyoshi *Ikeda* (Oberlin, USA) „különös” kísérletbe fogott: Jó képességű tizenhárom éves néger gyerekeket válogattak ki; olyanokat, akik maguk is el akartak érni a felsőoktatásba, s akiket tanítóik-tanáraik is képeseknek ítélték erre. A velük való külön, intenzív foglalkozás – a szerzők megmosolyogató módon kísérletnek nevezik – azt eredményezte, hogy valamennyien elérkeztek a felsőoktatás küszöbére. A szerzők véleménye szerint az ilyen „célzott” és összpontosított tevékenység rövid távon föltétlenül hatásosabb, mint komplex személyiségfejlesztéssel kísérletezni.

A török Nermin *Abadan-Unat* a török vendégmunkások gyermekeinek hátrányos tanulmányi helyzetéről ír a nyugat-európai iskolákban. E gyerekek helyzetét, hangsúlyozza, a török munkaerő kiszolgáltatottsága határozza meg. A hátrányokat csoportosítva a szülőket emliti első helyen (beállítottágukat az iskolázás iránt, valamint életszínvonalukat, lakáshelyzetüket); azután a gyerekek „előéletét” a nyugat-európai iskolázás előtt (nem jártak óvodába, nem képesek megvenni a számukra készült különleges tankönyveket, hiányzik egyéni motivációjuk a továbbtanulás iránt.). Ami a pedagógusokat illeti, sem a befogadó, sem a küldő ország pedagógusai nincsenek kellően nyelviileg fölkészülve a különbségek áthidalására (vagy törökül, vagy a befogadó ország nyelvén nem tudnak jól), számos ellentét és feszültség áll fönn a már bevándorolt török tanítók közt, valamint azok közt, akiket a török minisztérium az illető országgal történt megállapodás keretében a vendégmunkások gyermekeinek oktatása végett küld ki. Mindeddig semmiféle kísérlet sem történt – egyik fél részéről sem – e pedagógusok továbbképzése céljából.

Az egyik legnagyobb „befogadó ország” az olajválság évében Nyugat-Európában *Svájc* volt. A vonatkozó statisztikák szerint itt volt esztendő, amikor több mint egymillió ideiglenes munkavállalót tartottak számon; a lakosság 17 százalékát! Eugene *Egger* és Jean-Marie *Boillat* (Genf-Neuchatel) az ő helyzetüket írja le. Ez korántsem mondható sem megnyugtatónak, sem pedig kielégítőnek. Az oktatáspolitikai távlati célja: minél korábbi életkorban fölkészíteni a gyerekeket a svájci iskolarendszerhez való alkalmazkodásra, és arra összpontosítani, hogy nyelviileg és más kulturális vonatkozásban is képesé tegyék őket a svájci gyerekekkel való együtt tanításra.

Ugyanezt a kérdést nem a vendégmunkás gyerekek, hanem az őket tanító pedagógusok oldaláról fogalmazza meg az angol Richárd *Willey*. Az angol helyzet némileg eltér a kontinens országaiétól, minthogy körülbelül másfélmillió olyan állampolgárt tartanak itt nyilván, akik jogilag nem számítanak vendégmunkásnak – az Egyesült Királyság volt gyarmatainak területén születtek –, gyakorlatilag azonban a nyugat-európai országok vendégmunkásaiéhoz hasonló helyzetben élnek. Milyen fölkészítést

kellene adni a velük foglalkozó pedagógusoknak? Egy 1974-ben a kormány számára készített jelentése nyomán a szerző három szintet különböztet meg a főlkészítésben. Az információk szintjén minél több ismeretet kell nyújtani a jövőő pedagógusnak jövőő színes tanítványairól. Technikai szinten módszereket, eljárásokat, „fogásokat” kell elsajátítani vele. Személyes szinten pedig ki kell alakítani benne a megfelelő – pozitív – beállítottságot e „vendégmunkások” gyermekei iránt.

Ingvar *Johannesson* cikke után – amely a svéd helyzetet mutatja be – a szerkesztő összefoglaló tanulmánya következik. Benne három fejlett tőkésország vendégmunkásainak helyzetét elemzi részletes statisztikák nyomán. A vendégmunkások gyermekei társadalmunk leghátrányosabb helyzetű tagjai közé tartoznak – hangsúlyozza a szerző, és rámutat az első számú nehézségre, amely integrálódásukat és hathatós szociálpolitikai segítségüket akadályozza: a nyelvi-kulturális eltérésekre. A jól adatolt dolgozat a tantervfejlesztés és a tanításmódszertan gyakorlati teendőivel zárul. Az összeállítás függelékeként a különszámot szerkesztő Ingeborg *Willke* a problémáról körképeszerű bibliográfiát is közöl.

Részben ezzel függ össze, részben azonban messze túl is nyúlik ezen a problematikán az International Review of Education XXI. évfolyamának harmadik súlypontja: *a pedagógusképzés*. Erről a nyugatnémet Manfred *Bayer*, Peter *Döbrich* és Wolfgang *Mitter* szintén különszámot állított össze (1975. 4. sz.). A különszám témái: *az intézményreformok és a tantervi reformok egyes országok pedagógusképzésében*. Az intézményreformok közül a folyóirat elsőnek a lengyel Mieczysław *Pecherski* tanulmányát közli, aki a jelenleg folyó lengyel oktatási reform pedagógusképzésbeli kihatásait ismerteti. A reform hátterében az ugrásszerűen emelkedő tanulószámok állanak. Az újítási munkák tulajdonképpen már 1967-ben megindultak; céljuk az egységes pedagógusképzés kialakítása volt, mégpedig felső fokon. Az új tantervet az 1973–74. tanévben léptették életbe. Ezzel együtt emelték a pedagógusbéreket, és átalakították az egész fizetési rendszert. Az intézkedéssorozat a pedagógusok jogainak és kötelességeinek kartája egészítette ki, amelyet a szemj nemrég hagyott jóvá.

Brian T. *Peck* (Glasgow) az angol pedagógusképzés választójairól írt tanulmányt. A kiinduló helyzet – természetesen más-más társadalmi-gazdasági föltételek mellett – hasonló a lengyelhez; mintegy 15 esztendő óta folyamatosan és ugrásszerűen nő a pedagógusképző intézményekbe fölveendők létszáma. (A felsőoktatás prognózisát megadó Robbins-jelentés a cikk szerint alaposan alábecsülte a növekedésnek ezt a tendenciáját: már 1969-ben több mint ezer fövel több pedagógust képeztek Nagy-Britannia intézményeiben, mint amennyit a jelentés öt évvel későbbre számított.) A jelentkezések egyik állandó velejárója a pálya elnőiesedése. A másik a növendékek és a potenciális „fogvasztók” – az alkalmazók, az iskolák – megújuló követelése, hogy a klasszikus egyetemi képzési rendszert váltsa föl az együtt, egyidőben futó elméleti és gyakorlati képzés. A cikk írója a jövő vonatkozásában a továbbképzés és átképzés rendszerének kiszélesedését tartaná kívánatosnak.

A pedagógusképzés fejlesztésének másik iránya elsősorban *a tantervi anyag változásain* keresztül vezet. James *Lynch* (Southampton, Nagy-Britannia) rövid áttekintést ad az iskolai kezdőszakasz megújításának mai állásáról Angliában, és a pedagógusok kezdeményezéseinek, az újításoknak hivatalos elismertetését sürgeti. A nyugatnémet Manfred *Kolbe* Manfred *Bayerral*, a különszám szerkesztőjével statisztikai eszközökkel elemzi a nyugatnémet pedagógusképzés tanterveit, különös tekintettel a társadalomtudományi tárgyak előfordulására és súlypontjaira. A tanulmányt az teszi fontossá, hogy az NSZK-ban nincs egységes pedagógusképzési tanterv – ahogyan egységesen kötelező iskolai tanterv sem érvényes a Szövetségi Köztársaság egész területén. Fred *Stopsky* (St. Louis, USA) az iskolát mint munkahelyet elemzi, és az iskolai demokrácia kiterjesztését szorgalmazza.

Ezek a problémák – amelyeket minden számban más, rövidebb cikkek és beszámolók, valamint gondosan szerkesztett könyvismertetések egészítenek ki – többé-kevésbé nemzetközi vonatkozásúak, már ami a fejlett tőkésországok oktatásügyét illeti. De az is igaz, hogy a kérdések át-átnyúlnak egymásba, és ezek azok a vonatkozások, ahol fontos érintkezési pontok adódnak a szocialista és a nem szocialista országok viszonylatában az UNESCO munkaterületén. A vendégmunkás-probléma nyilvánvalóan nem ilyen (a hátrányos helyzet kérdései a szocializmusban másutt és másképp vetődnek föl); de *a pedagógusképzés például nyilvánvalóan ilyen*. És hogy az együttműködés nemcsak kívánatos, hanem lehetősége adva is van, azt többek között a szerkesztő bizottság összetétele is alátámasztja. A folyóirat – amely a XX. évfolyam óta (nem épp előnyére) technikailag is átalakult – nemzetközi tanácsadó testület munkája révén szerveződik számról számra egybe. A XXI. évfolyam szerkesztő bizottságában a következő szakemberek nevével találkozhattunk: El Hadi *Affif* (Beirut), Leopoldo *Chiappo Galli*

(Lima), H. L. Elvin (London), John I. Goodlad (Los Angeles), Luis Legrand (Párizs), Wolfgang Mitter (Frankfurt), Bogdan Suchodolski (Varsó), Ruth Wong (Singapore), Ivan D. Zverev (Moszkva), valamint az UNESCO-Intézet soros igazgatója: M. D. Carelli (Hamburg).

Kozma Tamás

PEDAGÓGIAI FOLYÓIRATOK FRANCIAORSZÁGBAN

1968 óta, amikor az oktatás kérdése, elsősorban a politikai események hatására, hirtelen a társadalmi érdeklődés homlokterébe került, a francia folyóiratok egyre többen foglalkoznak az iskola és az ifjúság problémáival. A nevelés kérdései iránt tanúsított mind nagyobb figyelmet mi sem bizonyítja jobban, minthogy e tudomány problémái, mintegy áttörve a folyóiratok merev tematikáját, a különböző nem szakjellegű folyóiratokban, mi több, a napi és hetilapokban is teret nyertek. Kiváló példa erre a legtekintélyesebb napilap, a *Le Monde*, amelynek még az oktatás kérdéseire szentelt rovata sem bizonyult elegendőnek, s havi különmelléklete, a *Le Monde de l'éducation* is közöl riportokat, beszámolókat, a közoktatás reformjairól, s a reformok körüli heves viták alakulásáról.

Ami a szakmai kiadványokat illeti, szintén jelentős változásokat érzékelhetünk: behatóbban és gyakrabban foglalkoznak a nevelés gyakorlati kérdéseivel, s az iskola szociológiai problémáival.

Az alábbiakban a legjelentősebb folyóiratok tudományos tevékenységéről, szakmai profiljáról kívánok áttekintést nyújtani, befejezésül pedig azoknak a folyóiratoknak pedagógiai cikkeiről, amelyek mintegy társadalomtudományi érdeklődési körükön belül foglalkoznak neveléstudománnyal.

Melyek a legjelentősebb neveléstudományi folyóiratok? Elsőként a Francia Kommunista Párt két folyóiratát ismertetem, egyrészt azért, mert mindig a legaktuálisabb kérdésekkel foglalkoznak, másrészt azért, mert széles tömegekhez jut el, hatása igen nagy.

A *LES CAHIERS PÉDAGOGIQUES* (Pedagógiai füzetek) a tanév idején jelenik meg. Főszerkesztője Cécile Delannoy, szerkesztőbizottságának tagjai között nem kisebb szaktekintélyeket találunk, mint Suzanne Citron-t, egy fontos oktatáspolitikai elemzés szerzőjét (*L'école bloquée, A zátonyra futott iskola*), vagy Jean-Paul Gourévitch-et, a *Défi à l'Éducation (A nevelésügy kihívása)* című könyv szerzőjét.

A folyóirat tudományos cikkeket közöl az oktatás minden területéről, igyekszik bemutatni egy-egy előremutató kísérlet eredményeit, gondjait. Egy-egy szám legfontosabb anyaga mindig az ún. dosszié, amely egy fontos kérdéskört tárgyal, több szempontból, több szerző tollából megvilágítva. Az „osztálykrónika” pedig kísérletekről, új eredményekről ad hírt.

Nézzünk meg néhány dossziét az 1976-os évfolyamból! A *mezőgazdasági oktatás* bemutatása fontos politikai kérdés, mivel a mezőgazdasági oktatás elmaradottabb, mint a szakoktatás bármely más területe. Ugyanebben a sorozatban az *orientáció és a szelekció* kérdése kerül bonckés alá. A helyes pályáraorientálást Franciaországban szinte elsőül vezették be intézményes formában, és ma már a felsőoktatásra is kiterjed. Egy nem demokratikus rendszerben azonban az orientáció a szelekciót könnyítheti meg. A következő dosszié a *vendégmunkások gyermekeinek iskolázásáról* szól, ezeknek a gyerekeknek sajátos oktatásáról, ennek didaktikai módszereiről közölnek tanulmányokat. Mivel Franciaországban a munkások fele idegen, ezért érthető, hogy a Kommunista Párt gyakrabban tűzi napirendre ezt a kérdést, mint a többi folyóirat szerkesztősége.

Az 1976. januári szám különlegesen izgalmas témát dolgoz fel, címe: *A kaszárnya-iskola ellen, az intézményes pedagógiáért.* (Contre l'école de caserne, pour la pédagogie institutionnelle.)

Mit értenek a francia nevelők „intézményes” pedagógián? A „nem közvetlenül irányító” (pédagogie non-directive) elméletek folytatása ez, s egyuttal azok meghaladása, amely természetesen nem egységes irányzatot jelent. Több alpmű jelent meg e tárgyban, például 1971-ben Aida Vasquez és Fernand Oury könyve: „A kooperációs osztálytól az intézményes pedagógiáig.” (De la classe cooperative à la pédagogie institutionnelle.) Hasonlóan fontos F. Oury és Jacques Pain könyve is 1972-ből: „A kaszárnya-iskola ellen” (Contre l'école de caserne). Erre a műre utal a *Cahiers pédagogiques* cikksorozata is. Az intézményes pedagógia célja, hogy – teljesen kiküszöbölve a